

ОСТАННІ НОВИНИ

17:04 «Ординка» невідомий: експерт про те, хто ракує Україну від несподіваних ударів

17:00 Скільки води пити щодня, щоб не було каменів у нирках: лікар дав чітку відповідь

16:44 «Природний» час: у квітні 13 та 14 червня удача буде на боці трьох знаків зодіаку

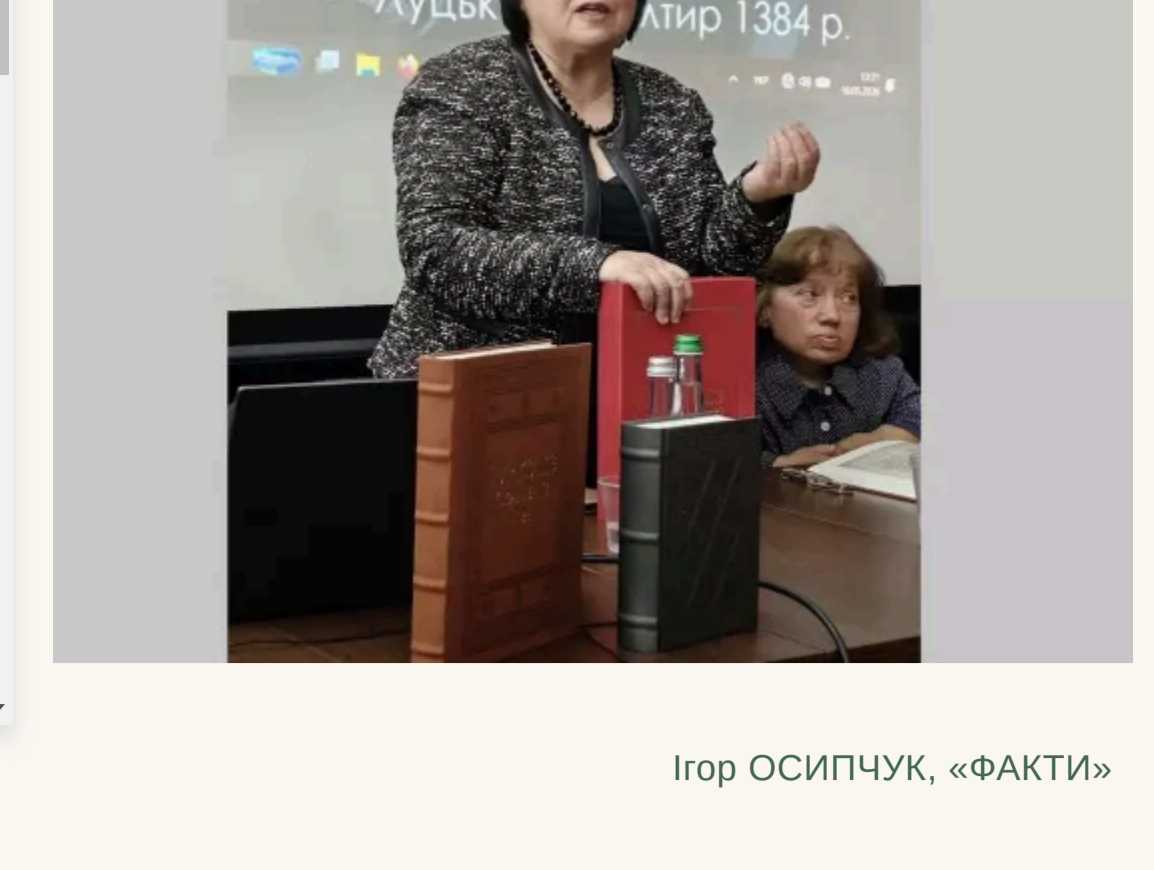
16:41 10 тисяч доларів за штурм: Зеленський відкрив деталі армійської реформи

16:25 Блеск для губ принцеси Кейт або задрісати Меган: стало відомо, що зруйнувало родиний зв'язок

16:14 Такого більше не повториться: з'яка «МастерШеф» вибачилась за свою розповсюджену знущання над тваринами в дитинстві

Священник сховав реліквію в ящику з вугіллям, але експедиція знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Турівського Євангелія XI століття

12:24 — **20 травня 2026**

Ігор ОСИПЧУК, «ФАКТИ»

У Києві в Національному музеї історії України відбулася презентація факсимільного видання рукописного Турівського Євангелія, яке створено в Києві у часи княжої Русі, у XI столітті. Зараз цей неоціненний рукопис зберігається у Вільносі, в Бібліотеці імені Врублевських Академії наук Литви. Керівниця проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину», директорка видавництва Ганна Горобець розповіла, що до цього було видано факсиміле одинадцяти старовинних українських книг. Тож Турівське Євангеліє — дванадцяте. Оригінали цих пам'яток зберігаються за кордоном.

— Зазначу, що близько 90 відсотків української рукописної спадщини знаходиться, на жаль, в країні-агресорці, — зазначила Ганна Горобець. — Дев'ять відсотків — в Європі, децю є у США та лише близько одного відсотка — в Україні.

«Білоруські депутати звернулися в українське посольство: мовляв, як ми посміли видати факсиміле пам'ятки, яка, як вони вважають, «належить» їхній країні»

Ганна Горобець (на фото у заголовку) стисло розповіла про всі дванадцять факсимільних видань старовинних книг, виданих на сьогоднішній день в рамках проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину». Вивається, одне з них — факсиміле Лаврівського Євангелія XII-XIV століть — викликало ледь не міжнародний скандал. Претензі надходили від депутатів парламенту білорусі. Це сталося ще до повномасштабної війни.

— Коли ми видали факсиміле Лаврівського Євангелія, до нас звернулося посольство України в Мінську, — каже Ганна Горобець. — Українські дипломати похитнули голову, що в білорусі що пам'ятку вважають своєю. Президент Лукашенко заявив, що це найважлива з білоруських книжок і що слід добитися від польської сторони, щоб вона (Польща) її віддала (оригінал Лаврівського Євангелія зберігається у Кракові, в Бібліотеці Чотторйських, — Авт.). Забрали у поляків оригінал білорусам не віддали, і вони почали добиватися, щоб їм передали хоча б копію. Польська сторона відмовила білоруській, а нам хотіло надати. Причому на безоплатній основі. І от коли ми видали факсиміле Лаврівського Євангелія, депутати парламенту білорусі звернулися в посольство України з офіційним запитом. Мовляв, як ми посміли видати факсиміле мені, спитав, як вони вважають, «належить» їхній країні. Наш посол зателефонував мені, спитав, як можемо прийти в Мінськ і довести, що то українська писемна пам'ятка. Тож ми з науковцем Віктором Мусієнком (до речі, він з 2022 року служив у ЗСУ, звільнився з війська днями) поїхали в білорусі і провели презентацію факсимільного видання Лаврівського Євангелія, на яку прийшов міністр культури білорусі. Пан Віктор Мусієнко фактнами довір, що рукописну книгу створено в Україні. Зокрема, як ми казали, що там (в тексті церковнослов'янською мовою. — Авт.) дев'я тисяча років, які могли зробити тільки носії української мови. Тож що книгу переписували саме на території України.

Обкладинка оригіналу Лаврівського Євангелія (Фото з Вікіпедії)

«Збереглося лише десять аркушів Турівського Євангелія»

Перед початком презентації факсимільного видання Турівського Євангелія Ганна Горобець дала інтерв'ю «ФАКТАМ».

— На яких умовах литовська сторона надала вашому видавництву можливість працювати з оригіналом Турівського Євангелія? — ставлю питання пані Ганні.

— На умовах безоплатної співпраці: гроші вони з нас не взяли.

— Як технічно була організована робота з оригіналом? Ваші фахівці поїхали в Бібліотеку імені Врублевських Академії наук Литви?

— Ні, не так. Було використано сучасні технології: литовські друзі виклали електронні копії аркушів Турівського Євангелія у хмарне сховище, і ми завантажили їх звідти. Все це офіційно — згідно з договором.

До речі, знаю, що зараз це одна з українських організацій звернулася до Бібліотеки імені Врублевських Академії наук Литви з проханням попрацювати з іншою старовинною книгою, так для них це вже було не безплатно. Я сказала представникам цієї української організації, що слід було сказати мені та я попросила б литовських друзів. Адже все одне факсимільне видання тої книжки буде робити наша видавництво — ми маємо вже чималий досвід, тож завзяча для підготовки факсимільних видань в Україні звертаються до нас.

— Маєте відповідне обладнання?

— Ні, адже у нас не друкарня, в видавництво — ми готуємо книги до друку.

— Скільки тривала робота з підготовки факсимільного видання Турівського Євангелія?

— Два роки. Тут слід сказати, що збереглося тільки десять аркушів цієї рукописної книги, тобто овіацять сторінок. Але це, у б сказав, дорожочіні сторінки, адже вони XI століття — часів правління великого князя Ярослава Мудрого.

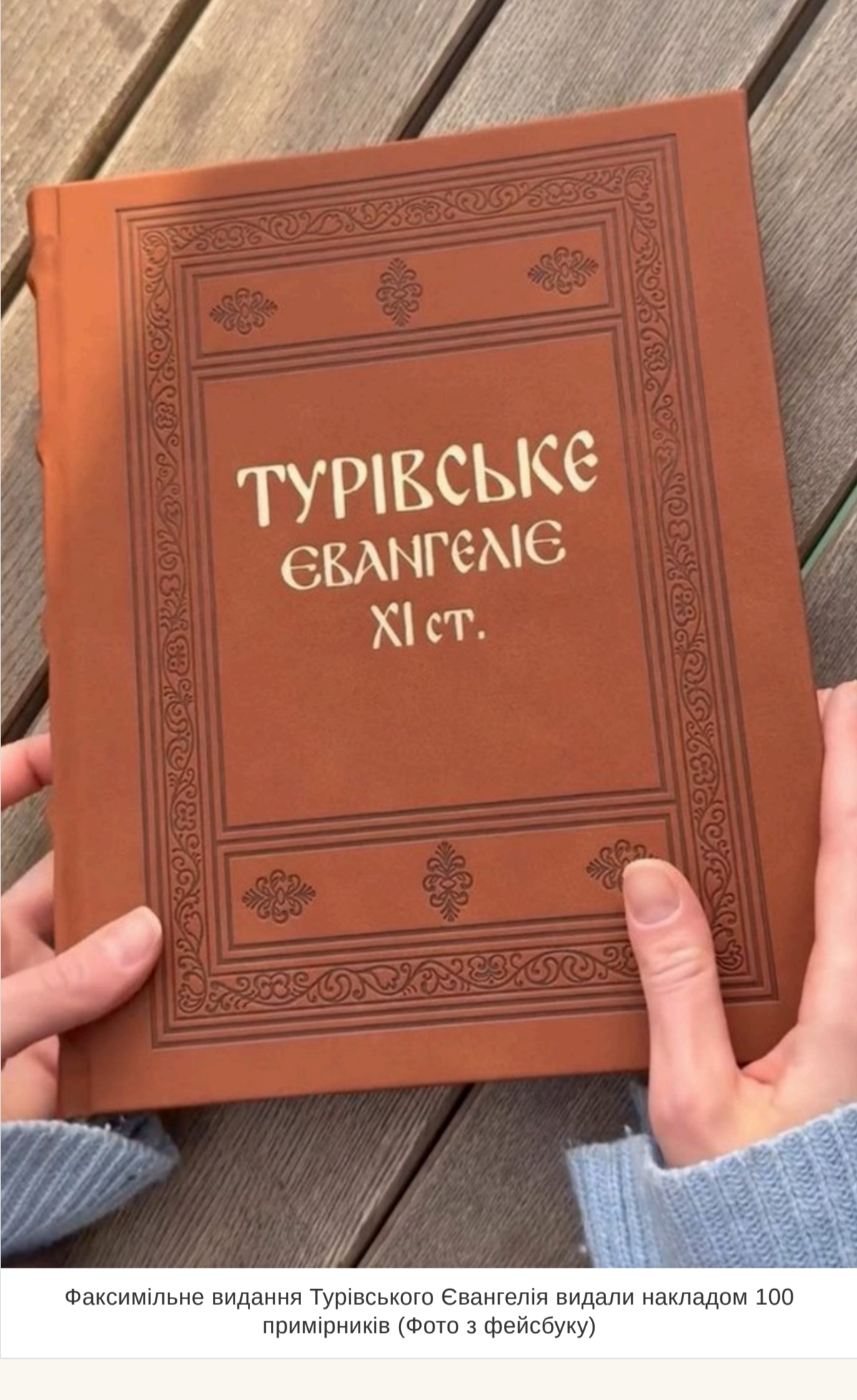
Один з аркушів Турівського Євангелія (Фото з Вікіпедії)

Для їх дослідження ми залучили науковців з декількох країн: трьох з України, двох з Литви та одного з Польщі. Крімтого наукова робота потребувала багато часу: Тому її вийшло, що для підготовки видання знадобилося два роки.

Вони коштули доволі обмежені, тож ми не мали можливості платити іноземним науковцям. Наші сказали на це: «Нам би по примірник факсимільного видання». Відповіла їм: «Так я вам подарую три примірники».

— Який наклад цього видання?

— Сто примірників. Ми розповсюдимо їх по національних наукових бібліотеках у кожну регіоні України та провідних музеях, як-от Центральної заповідник «Софія Київська», Національний музей історії України, обидва Музеї книги і друкарства (в Києві і в Острозі). Це моя мрія — щоб у всіх областях країни був комплект наших факсимільних видань. Сенса у тому, щоб науковці на місцях мали доступ до факсиміле старовинних українських книг. Окрім того, ми даруємо наші факсимільні видання іноземним науковим центрам, бібліотекам і фондам. До речі, зараз ми завершуємо переклад англійською мовою Турівського Євангелія та його наукового дослідження. Плануємо видати цю книгу у червні-липи.

— В яку суму вам обійшовся один примірник?

— Разом з авторськими гонорарами українським вченим — понад 3 тисячі гривень.

“**Читайте також:** *Мазепа зустрічаєса з королем Швеції у селі, де сталося диво: у Києві відкрилася виставка, експонат якої має до цього причетність*

«У Софії Київській існував центр книгописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі»

Заступник генерального директора Національного заповідника «Софія Київська» доктор історичних наук В'ячеслав Корнієнко, який взяв участь в дослідженні Турівського Євангелія, розповів:

— Це Євангеліє було створене у великокнязівському скрипторію (слово має латинське походження: «срипта» — це писар), який розміщувався у Києві, в Софійській соборі.

Раніше вважалося, що Турівське Євангеліє написано десь в іншому місці. Сказано, в Мінську заявляли, що це білоруська книга. Дехто з науковців трактував обережніше: мовляв, складно довести, що цей манускрипт був написано не в Турові (в цьому білоруському місті його виявили), але водночас важко спростувати, що він створений не там.

В'ячеслав Корнієнко: «Турівське Євангеліє створено у XI столітті в Києві, у великокнязівському скрипторію, який знаходився на території Софійського собору» (Фото автора)

Турівське Євангеліє виявили за часів російської імперії. За наказом полемітеля навчального округу Бєльціного у Турові була направлена експедиція, яка мала на меті знайти свідчення того, що цей край «искожно русский». Турівське Євангеліє намагалися представити як доказ цієї тези.

Священник у церкві спробував прихопити цю реліквію: поклав в ящик з вугіллям. Проте, мабуть, експедиція знаєсна, де ішукати — мала, як то кажуть, наводю. Тож «випадково» зайшла в приміщення, де було навалено усілякі речі, «випадково» зазирнула в ящик з вугіллям і так відшукала ці дорожочіні десять аркушів. Потім їх відвезли у Вільно.

У XX столітті, під час Першої світової війни, коли російська армія відступала, під проводом партизану, культурнички цінності з Вільно вивезли бібліотеку та архів. Їх відправили в Румянцівську бібліотеку (нині російська державна бібліотека) в Москві. Згодом, в період між двома світовими війнами, російська сторона поширвала чутки, що вивезені в Вільно рукописи вітанми, російська сторона поширвала чутки, що вивезені в Вільно рукописи вітанми. Для чого була потрібна ця легенда? Щоб Польща припинила висувати вимоги по поверненні цієї спадщини. А після Другої світової війни Турівське Євангеліє (певно, й інші реліквії) повернули у фактично окуповану Радянським Союзом Литву.

У 1990-х роках, коли створилися національні держави, почалися дослідження, які мали на меті з'ясувати походження Турівського Євангелія. Тоді навіть російські науковці зазначили, що ця книга має виразні риси школи київської скрипторії. При цьому вони говорили, що невідомо, де саме працював переписувач над Турівським Євангелієм: можливо, в Турові, не виключено, що в якомусь іншому місці. Тобто знову в такі створявалося підґрунтя для заяв про «спільну спадщину».

Важливий момент — оформлення цього Євангелія. Зазвичай стародавні рукописи мають гарне оформлення — в них присутні мініатюри. А в Турівському Євангелію їх немає. Але там дуже майстерно написані засполені літери й заставки. Так от, найбільші аналогії цьому ми з мистецтвознавцєю Потіною Янцукіною знайшли в оформленні стінопису Софійського собору, який був джерелом натхнення для переписувачів книг.

Цей факт знавоч українськими мовними особливостями Турівського Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була російська Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підставу зробити висновок, що його створено в Києві, у великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська мовла, яке вивчала це Євангеліє, зайшла в нас у ознаки української мови. Підкреслю, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр нкописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття з'явився інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

ПОПУЛЯРНЕ

